

Mezinárodní vztahy 2000–2017: rozbor jedné základní etapy vývoje časopisu

Mezinárodní vztahy, 2000–2017:

Analysis of One Basic Period in the Evolution of the Journal

JAN KARLAS	Charles University, Prague, Czech Republic
E-MAIL	jan.karlas@fsv.cuni.cz
ORCID	https://orcid.org/0000-0001-9473-2875
DOI	https://doi.org/10.32422/mv-cjir.497

ÚVOD

Tento text se zabývá vývojem časopisu *Mezinárodní vztahy* (dále MV) v letech 2000–2017. Jedná se o jednu ze tří dosavadních hlavních etap v novodobé historii vývoje časopisu po roce 1989. V první etapě, tedy do roku 2000, v časopise neexistovalo oboustranně anonymní recenzní řízení. Tento základní atribut moderního vědeckého časopisu MV získaly právě v uvedeném roce. S tím začíná druhá zásadní etapa. V ní se pojila existence standardního recenzního řízení s tím, že časopis vycházel pouze česky. V roce 2018 se pak otevírá třetí velká etapa, neboť MV v ní začaly vycházet vedle češtiny také v angličtině (střídala se jejich česká a anglická čísla).

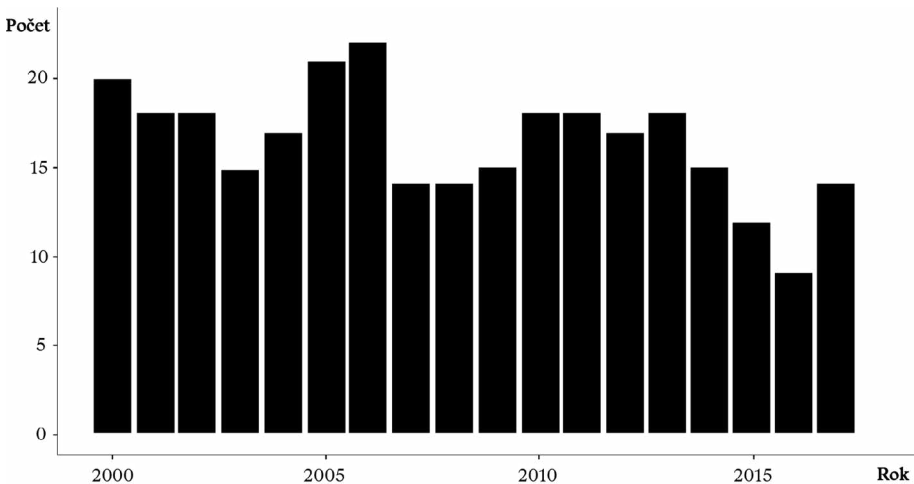
Text si klade za cíl rozebrat to, co MV v uvedené etapě publikovaly a kdo byli jejich autoři. Jako hlavní zdroj informací využiji obsahovou analýzu dvou součástí časopisu: 1) abstraktů všech statí a konzultací vydaných v časopise v letech 2000–2017, a 2) stručných životopisných informací o jejich autorech. Protože mě zajímá především to, jaký charakter mělo a jak se posouvalo vědecké jádro časopisu, stranou mé pozornosti naopak zůstanou diskuse a recenzní eseje (stejně tak jako dvě ze zvláštních čísel, která byla pojata jako fóra věnovaná v prvním případě v roce 2006 epistemologii společenských věd a ve druhém případě v roce 2016 50 letům časopisu). Ke zpracování textu jsem využil i moji přímou zkušenost s časopisem (od roku 2008 až do současnosti jsem měl možnost působit v jeho redakční radě) a také moji přímou zkušenost s akademickým působením v českém oboru mezinárodní vztahy (která trvá od roku 2003 do současnosti). I když se text snaží především zmapovat obsah časopisu, při interpretaci tohoto obsahu vychází i z diskuse o českém oboru mezinárodní vztahy, popř. i o českém oboru politologie (VIZ NAPŘ. DRULÁK 2001, 2009; EBERLE ET AL. 2021; KOUBA – CÍSAŘ – NAVRÁTIL 2015; KRATOCHVÍL 2016; RŮŽIČKA 2016). Svými zjištěními do této diskuse i omezeným způsobem přispívá.

V následujícím textu se nejprve věnuji počtu a typům článků publikovaných ve zkoumaném období. Následně text přesouvá pozornost k tematickému obsahu časopisu a k zastoupení výrazněji teoreticky a metodologicky podložených článků. Nakonec se pozornost soustředí na charakteristiky autorů publikujících v časopise. V závěru pak shrnuji hlavní zjištění.

POČET A TYP ČLÁNKŮ

Ve zkoumaném období 2000–2017 časopis publikoval celkem 295 článků, které patřily do kategorie stať nebo konzultace.¹ Graf č. 1 znázorňuje počet vydaných článků v jednotlivých letech. Jak ukazuje, v časopise vycházelo v tomto období v průměru 16 článků ročně, tedy čtyři články v jednom čísle. Na grafu si však můžeme všimnout i dvou skutečností, jež se od průměrného údaje odlišují. Jednou z nich je kolísání počtu publikovaných textů v letech 2000–2010. Druhou skutečností je pokles počtu článků, který začal v roce 2014. V letech 2014–2015 dokonce vyšla dvě čísla obsahující pouze dva články (velmi nízký sloupec v roce 2016 nicméně odráží i to, že jedno z čísel bylo celé věnováno diskusnímu fóru o 50 letech časopisu, jež, jak jsem uvedl výše, do rozboru nezahrnuji).

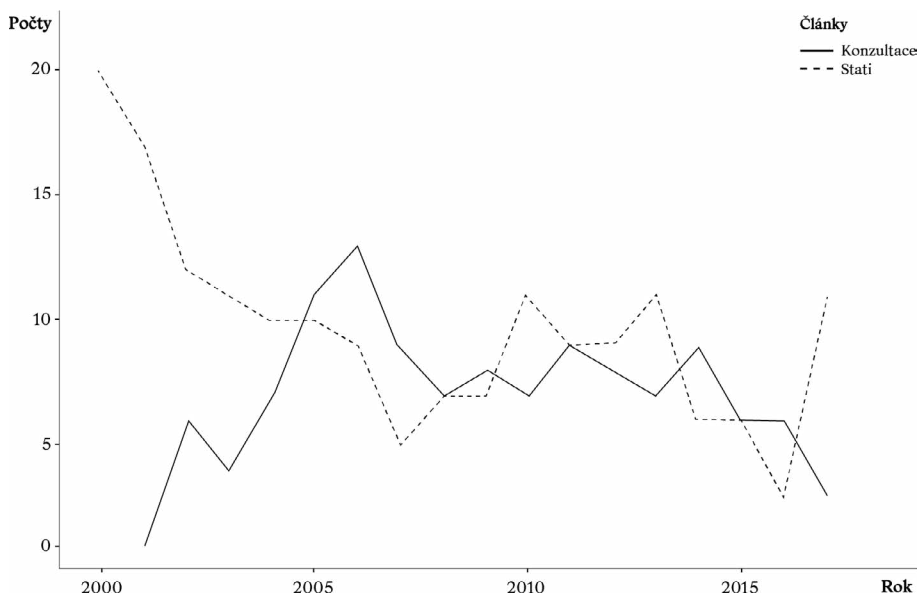
GRAF Č. 1: POČET PUBLIKOVANÝCH ČLÁNKŮ V JEDNOTLIVÝCH LETECH

Další indikátor, jemuž budeme věnovat pozornost, je rozlišení článků podle toho, jestli byly otištěny jako stať, nebo konzultace. Formát konzultace časopis používal od stejné doby, kdy došlo k zavedení standardního recenzního řízení. Po většinu následujícího období formáty stať a konzultace sloužily pro odlišení dvou kvalitativně odlišných typů článků. Statě zahrnovaly články více konceptuálně/teoreticky podložené a/nebo přicházející s originálními empirickými poznatky. Formát konzultace se využíval pro články, které měly spíše popisný charakter. Tento formát tak umožňoval

publikovat i texty, jež měly určité deficity z hlediska teoretické a metodologické propracovanosti nebo originality. Po tomto vysvětlení si můžeme na Grafu č. 2 ukázat, že po zavedení formátu konzultace v roce 2001 počet článků spadajících do této kategorie výrazně rostl, zatímco počet statí strmě klesal. Zhruba od roku 2008 se pak počty článků vydávaných v obou kategoriích do značné míry ustálily na přibližně podobných počtech.

GRAF Č. 2: POČET STATÍ A KONZULTACÍ – VÝVOJ V ČASE

Výše popsané ukazatele využijeme jako odrazový můstek pro konstatování toho, že časopis se v uvedeném období nesetkával s převisem nabídky kvalitních rukopisů. Můžeme pro to najít dvě vysvětlení, z nichž každé je relevantní pro jiné ze dvou identifikovaných období kolísání nebo poklesu publikovaných textů. První vysvětlení spočívá ve zvýšení nároků na publikované texty a vztahuje se ke kolísání počtu článků v letech 2000–2010. Již bylo zmíněno, že od roku 2000 Ústav mezinárodních vztahů (ÚMV) a rovněž postupně působící šéfredaktoři usilovali o zvýšení akademické úrovně časopisu (VIZ DRULÁK 2001). Tento posun se odehrával v situaci, kdy se český obor mezinárodní vztahy stále ještě nacházel v počáteční etapě svého rozvoje po politické a společenské změně v roce 1989. Větší část akademiků, především střední a starší generace, nebyla zvyklá

pracovat s teoriemi a metodami nebo provádět svůj výzkum na bázi explicitního a přesvědčivého vymezení vůči existujícímu výzkumu (EBERLE ET AL. 2021: 197–198; KRATOCHVÍL 2016: 23). Navíc univerzitní pracoviště v této době poměrně hojně vydávala monografie nebo sborníky svých pracovníků, které sice často procházely recenzním řízením, jež ale nebylo povětšinou příliš náročné (KOUBA – ČISAŘ – NAVRÁTIL 2015: 9–15). Značná část akademických pracovníků působících v oboru tedy v této době buď nevytvářela výstupy odpovídající požadavkům časopisu, anebo neměla motivaci mu odpovídající výstupy nabízet.

Druhé vysvětlení se nachází na straně českého oboru mezinárodní vztahy a potenciálních autorů a vztahuje se k poklesu článků po roce 2014. V tomto období se v českém oboru začíná zvyšovat snaha publikovat výstupy již jen v angličtině a téměř výhradně v mezinárodních časopisech. V obecné rovině za ní stojí úsilí o internacionalizaci českého oboru, tedy o jeho integraci do mezinárodního a „západního“ oboru (EBERLE ET AL. 2021: 197–198; KRATOCHVÍL 2016: 23). V praktické rovině pak uvedená změna souvisí se vstupem nových generací akademiků, kteří již mezinárodní vztahy studovali i v rámci svého univerzitního studia, a to často i na zahraničních univerzitách, do oboru, a rovněž nový důraz vládní politiky financování výzkumu na excelentní publikace.

TÉMATA

Rozbor témat, provedený na základě obsahové analýzy abstraktů článků, se zaměřil na zjištění, jaký podíl textů se věnoval tématům, která bylo možné považovat za potenciálně nejvíce zastoupená. Konkrétně jsem vymezil čtyři taková témata a následně i kategorie pro kódování: „Bezpečnost a konflikty“, „ČR a její zahraniční politika“, „Evropská integrace“, a „Státy a teritoria“. Tato témata doplnily ještě další dvě kategorie: „Přehledy“ a „Jiné“. První z těchto kategorií se vztahuje k přehledovým článkům, jež spíše popisnou formou představují zpravidla teoretické nebo metodologické přístupy oboru nebo určitou oblast výzkumu. Druhá kategorie zahrnuje články nespádající do žádné z předchozích pěti kategorií. Při kódování byl každý článek zařazen pouze do jedné kategorie, a to do té, do které měl na základě mého zhodnocení nejbližší.

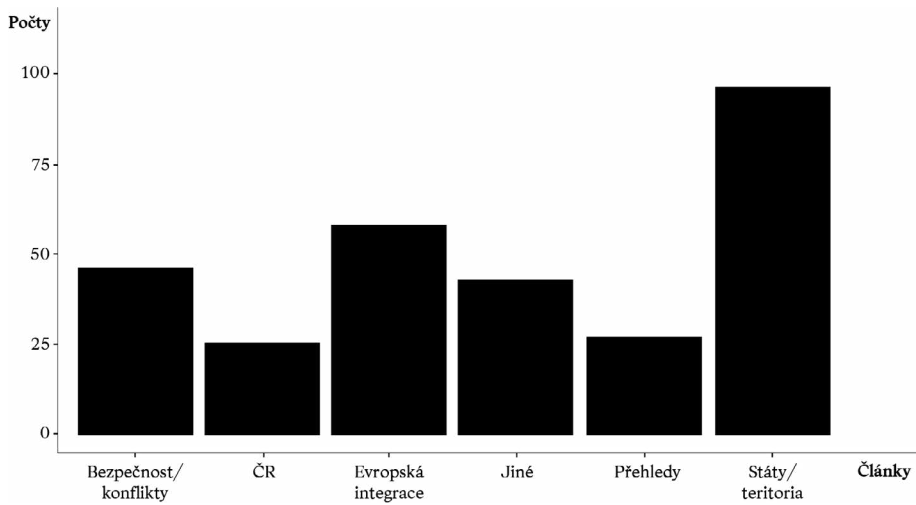
Tento postup je samozřejmě zkreslující v tom, že větší část kódovaných článků se vázala k více než jedné z použitých kategorií. Kódování, které by umožnilo přiřazovat články k více kategoriím, by ale vedlo k tomu, že většina článků by spadala i do kategorie „Státy a teritoria“, protože většina z nich se alespoň okrajově věnovala i nějakým konkrétním státům nebo teritoriím. Zároveň by většinu textů obsáhla i kategorie „Jiné“, protože většina z nich se věnovala i tématům, jež zavedené kategorie nepokrývaly. Tento způsob kódování by tak vedl k výraznému přetížení a tím pádem i znehodnocení dvou analytických kategorií. Přiřazení každého článku právě do jedné kategorie bylo proto zvoleno jako lepší řešení.

Z tematického hlediska je v prvé řadě nutné si všimnout dominance tří témat, a sice „Bezpečnosti a konfliktů“, „Evropské integrace“ a „Států a teritorií“. Z 295 textů se rovných 200 textů (tedy 68 %) primárně věnovalo jednomu z těchto témat. V případě bezpečnostní problematiky a evropské integrace se asi jedná o méně překvapující zjištění. Nejen proto, že tato témata odpovídají prioritám zahraniční politiky ČR v uvedeném období, ale individuální podíl těchto témat na celkovém počtu článků není až tak velký (činí 16 % v případě „Bezpečnosti a konfliktů“ a 20 % v případě „Evropské integrace“). Co je možná poněkud překvapivější, je to, že téma zdaleka nejvýrazněji zastoupené na stránkách časopisu představovaly „Státy a teritoria“ (33 % článků). Zajímavé je přitom i to, že, jak ukazuje Graf č. 4, počet článků spadajících do této kategorie sice kolem roku 2003 podstatně poklesl, ale od roku 2012 opět stoupal a výrazně dominoval v závěru zkoumaného období. Přehledové články představovaly 9 % publikovaných textů a na články zabývající se ČR a její zahraniční politikou připadalo 8 %.

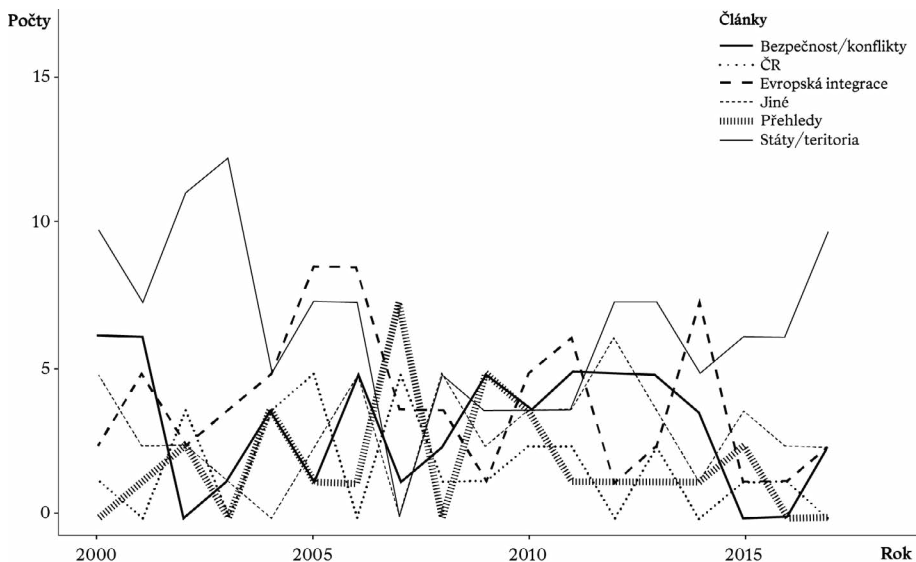
Zřejmě největší pozornost článků spadajících do kategorie „Státy a teritoria“ se soustředila na Rusko a postsovětský prostor. Tomuto tématu se věnovala řada článků otištěných jak po roce 2000 (NAPŘ. DITRYCH 2006; GEORGIEV 2002; HORÁK 2005; PEZL 2000; SOUKUP 2000; SOULEIMANOV 2001), tak ve druhé dekádě zkoumaného období (RANETA – KUNYCHKA 2015; ŠMÍD 2014; TICHÝ 2016) a zvláštní číslo ke konfliktním hranicím v postsovětském prostoru (2017). K dalším státům a teritoriím, kterým se autoři článků v MV opakovaně věnovali, patřily Blízký východ, Čína, členské státy EU, USA nebo země Balkánu. V oblasti bezpečnosti lze z časového hlediska pozorovat určité rozšíření záběru, kdy „klasická“ témata jako aktuální vývoj evropské bezpečnosti (EICHLER 2000; KARÁSEK 2004; ŠEDIVÝ 2001) nebo zbraně hromadného ničení (BÍLKOVÁ 2005;

STŘEDA – ČUDOVÁ – CÍSAŘOVÁ 2000) v pozdějším období doplňuje i problematika nestátních aktérů nebo diskurzu (DANIEL 2014; FUXA 2013; STŘÍTECKÝ – ŠPELDA 2017). Články věnované evropské integraci postupně přesunuly své těžiště od východního rozšiřování EU (BAUN – MAREK 2000; DRULÁK 2000; KÖNIGOVÁ 2004; ŠLOSARČÍK 2004) k analýze fungování institucí (DVOŘÁK – PITROVÁ 2016; GRMELOVÁ 2014; MOCEK – PITROVÁ 2014) a politik EU (KALETA 2017; SMEKAL 2014; WEISS 2012).

GRAF Č. 3: HLAVNÍ TÉMATA ČLÁNKŮ

GRAF Č. 4: HLAVNÍ TÉMATA ČLÁNKŮ – VÝVOJ V ČASE

Obsah časopisu tedy svědčí o tom, že čeští akademici se poměrně výrazně soustředili na určitá dominantní témata, představovaná teritoriální problematikou, bezpečnostními otázkami a evropskou integraci. Zdá se, že mimo tři výše uvedené oblasti skutečně neexistovalo žádné další téma, kterému by se autoři věnovali soustavně. Do kategorie „Jiné“ spadalo pouhých 15 % článků. Podrobnější prozkoumání této kategorie nevedlo k odhalení témat, jež by v této kategorii měla výraznější podíl. Nicméně samozřejmě existují témata, kterými se články publikované v časopise zabývaly vícekrát, jako např. environmentální problematika (JEHLIČKA 2000; STOJANOV, DUŽÍ 2013; ŠTĚPÁNEK 2012; TRÁVNÍČKOVÁ – KNOTKOVÁ 2013) nebo rozvoj (HÖNSCH 2006; LINDNER, STRNAD 2006) a zvláštní číslo o politikách rozvoje (2008). Celkově provedený rozbor neukazuje, že by v časopise našla výraznější místo reflexe témat vztahujících se k české zkušenosti, po které volali někteří účastníci dosavadní diskuse o českém oboru mezinárodní vztahy (DRULÁK 2009; RŮŽIČKA 2016).² Čím se však MV odlišovaly od standardních obecně zaměřených mezinárodních časopisů, byla dominance teritoriálně orientovaných textů.

TEORIE A METODY

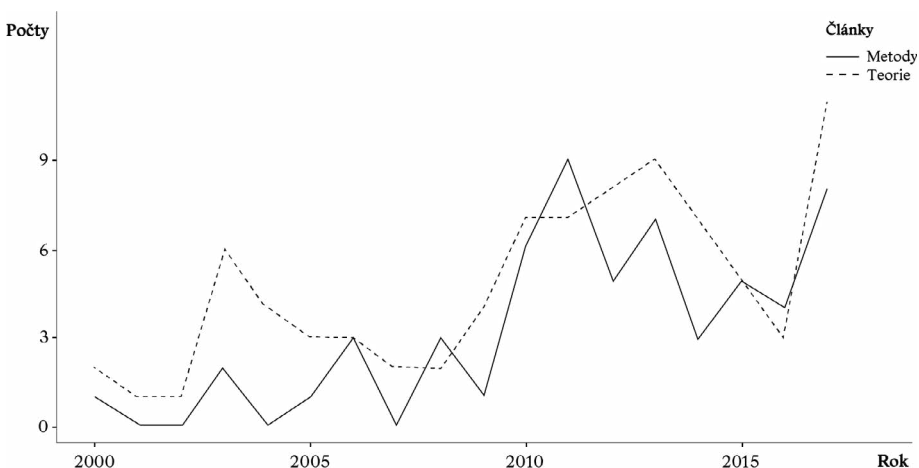
Vzhledem k tomu, že jak časopis, tak český obor usilovaly ve zkoumaném období o zvýšení kvality a relevance publikovaných textů a výstupů, nabízí se otázka, do jaké míry se v časopise objevovaly texty výrazněji postavené na nějakém teoretickém/konceptuálním a metodologickém aparátu a jak se vyvíjela jejich přítomnost v čase. Tato otázka je důležitá i proto, že teoretické a metodologické zakotvení patří ke standardům mezinárodní a „západní“ disciplíny mezinárodní vztahy, do které se český obor v daném období snažil integrovat (EBERLE ET AL. 2021: 197–198; KRATOCHVÍL 2016: 23). Za tímto účelem jsem se při kódování abstraktů snažil identifikovat i texty, jež výrazněji pracovaly s teoriemi a metodami v empirickém výzkumu. V případě teorií obsahová analýza pozitivně kodovala takové články, jejichž abstrakty zmiňovaly použití konkrétního teoretického přístupu nebo konceptu.³ Obdobně analýza postupovala i v případě metod. V tomto případě se ukázalo jako určité úskalí, že značný počet textů se na základě abstraktů jevil implicitně být případovými studiemi. Pouze na základě abstraktu však nešlo určit, zda článek metodologii případové studie skutečně systematicky využívá. Článek jsem tedy kodoval jako použití případové studie pouze tehdy, když explicitně zmiňoval případovou studii jako uplatněnou metodologii. Naopak pozitivně jsem kodoval jako

metodologicky založené takové články, které sice nezmiňovaly nějakou konkrétní zavedenou metodologii, ale uváděly, že provedená analýza stojí na vlastním zpracování primárních empirických dat (statistická data, rozhovory, archivní materiály).

Podle získaných dat pracovalo užším způsobem s teorií 85 z 295 článků, tedy 29 %. Podíl těchto článků má však podstatnou časovou dynamiku. Graf č. 5 ukazuje, že do roku 2010 byly počty takových článků nízké. K prvním z nich patřily texty Pavla Barši (2000), Petra Druláka (2000), Jana Štěpána (2001) a Jiřího Šedivého (2002). Počet článků tohoto typu o něco vzrostl v letech 2003–2004, ale v dalších letech spíše stagnoval. V letech 2010–2011 nastal v počtu teoreticky podložených článků skokový zlom. Od tohoto roku najdeme v každém ročníku v průměru sedm takových článků. Znamená to, že v pozdějším období na nějakém výraznějším konceptuálním nebo teoretickém základě stavěl již každý druhý text.

Něco podobného lze říci o metodologicky zakotvených textech. Jejich podíl na všech článcích vydaných v letech 2010–2017 činí pouhých 20 % (58 z 295 článků). Nicméně časová dynamika je i v tomto případě opět výrazná. Až do roku 2010 byly články tohoto typu v časopise velmi málo zastoupené, s výjimkou náhodných výkyvů v letech 2003, 2006 a 2008. Od roku 2010 ale jejich podíl stoupl a v dalším období činil v průměru již 40 %. Zajímavá je metodologická pluralita použitých přístupů. Mezi nejčastěji použité metodologie patřily vedle případové studie i diskurzivní analýza (NAPŘ. HÝNEK 2009; FIALA 2011; KALOUS 2010; KARLAS 2003; PROFANT 2015) a kvantitativní metody (NAPŘ. JELEN – DOSTÁL 2017; KARLAS – PARÍZEK 2016; KVÁČA 2003; LAUER 2017; PARÍZEK 2014; PLECHANOVÁ 2006; RANETA – KUNYCHKA, 2015; ŠTĚPÁNEK 2012). V časopise však bylo možné se setkat také s kvalitativní komparativní analýzou (DOŠEK 2012; ŘEHÁK 2011), experimenty a simulací (HALAS 2011; KOMASOVÁ 2016), analýzou sociálních sítí (FUXA 2013; STŘÍTECKÝ – ŠPELDA 2017) nebo terénním výzkumem (ČERNÝ 2017, HOCH – KHUNDADZE 2017).

GRAF Č. 5: POČET TEORETICKY A METODOLOGICKY ZAKOTVENÝCH ČLÁNKŮ – VÝVOJ V ČASE

AUTOŘI

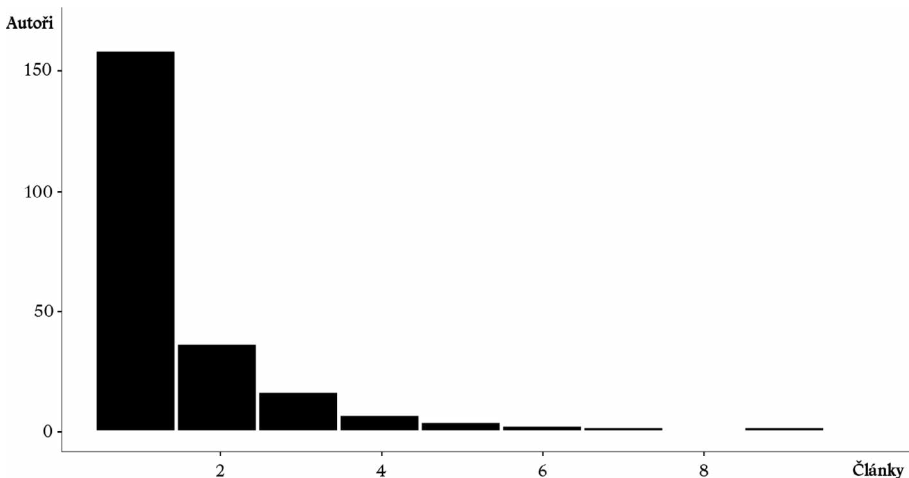
Rozbor samozřejmě nemohl opominout otázky související s charakteristikami autorů. Na základě obsahové analýzy jejich životopisných údajů jsem se konkrétně zaměřil na profesní statut autorů, konkrétně na to, zda se jednalo o akademického (tedy výzkumného a/nebo pedagogického) pracovníka, studenta, nebo někoho mimo obě uvedené kategorie. V případě autorů působících na akademických institucích analýza dále věnovala pozornost tomu, v jaké zemi instituce sídlí, jakému se primárně věnuje oboru a o jakou instituci konkrétně jde.

V případě kódování charakteristik autorů jsem zvolil opačný přístup než u článků. Jak bylo vysvětleno, každý článek byl z tematického hlediska kódován pouze jednou, a to podle toho, ke které tematické kategorii se nejvíce vázal. V případě autorů jsem naopak považoval za nutné zachytit všechny jejich možné profesní statuty a institucionální vazby, neboť výběr pouze jednoho statutu nebo jedné vazby by byl u autorů, kteří jich měli více, značně zkreslující nebo nemožný. Při kódování jsem tedy používal kategorie, jež úplným způsobem kombinovaly použitá kritéria. Například kódování profesního statutu tak zahrnovalo celkem sedm kategorií kombinujících tři použitá kritéria (akademik, student, jiné zařazení, akademik a zároveň student, akademik a zároveň jiné zařazení, student a zároveň jiné zařazení a kombinace všech tří možností). Protože

statut a afiliace autorů se mohly v čase měnit, každý autor byl kódován samostatně pokaždé, když publikoval další článek. Namísto kategorie doktorand používá rozbor širší kategorii student, protože v časopise publikovali v několika případech i studenti magisterského studia. Drtivou většinu autorů spadajících do kategorie student nicméně představují doktorandi, a z toho důvodu používám doktorandy jako reprezentanty této kategorie i při interpretaci.

V letech 2010–2017 v časopise publikovalo jednou nebo vícekrát celkem 224 autorů. Z toho 157 (70 %) z nich publikovalo za celou dobu pouze jeden článek. Tato skutečnost dokládá, že časopis tedy rozhodně nestavěl na omezeném okruhu přispěvatelů. Celkový počet autorů za uvedené období lze naopak považovat za poměrně vysoký. Na druhou stranu ale data současně ukazují, že existovala i poměrně úzká skupina 31 (14 %) autorů, kteří v časopise v daném období publikovali třikrát a vícekrát. Co je přitom podstatné, je to, že tito autoři se odhadem podíleli na publikování nebo spolupublikování celé jedné třetiny článků. Na vrcholu této skupiny stojí autorka s celkem devíti články, následovaná autorem se sedmi články, dvěma autorkami s šesti články a čtyřmi autory s pěti články.

GRAF 6: SKUPINY AUTORŮ PODLE POČTU PUBLIKOVANÝCH ČLÁNKŮ

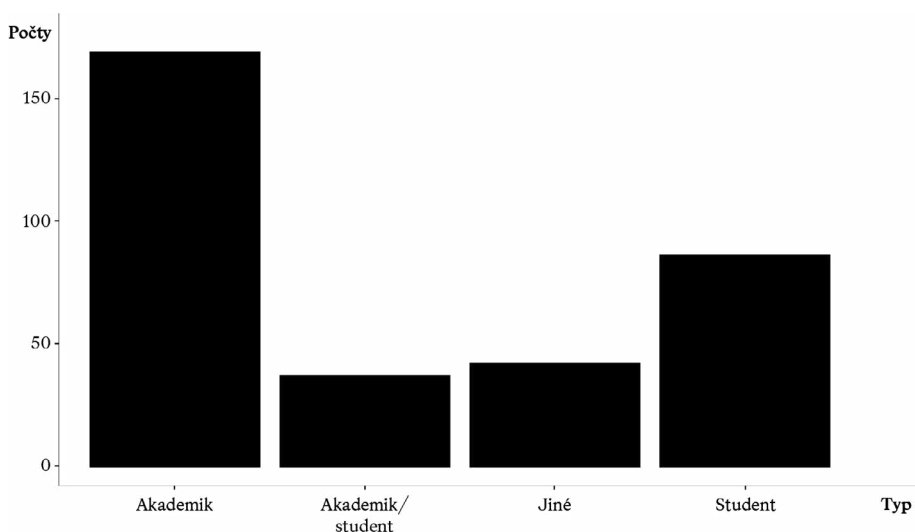

V následujícím rozboru profesního statutu a institucionální afiliace už jsou autoři počítáni vícekrát, pokud publikovali opakovaně (každý autor vystupuje v rozboru tolikrát, kolikrát publikoval). Pokud jde o profesní

statut, dostáváme se k jednomu z nejvíce zajímavých zjištění předložené analýzy. Z rozboru totiž vyplynulo, že 87 (25 %) autorů mělo statut studenta, zpravidla doktoranda, a dalších 36 (10 %) mělo kombinovaný statut studenta a akademika. Dohromady tedy celých 35 % přispěvatelů tvořili autoři, kteří byli doktorandy (nebo v ojedinělých případech studenty magisterského studia). Naopak 169 (49 %) autorů mělo statut akademického (tedy výzkumného nebo pedagogického) pracovníka a 41 (12 %) autorů mělo jiný statut (další možné kombinace tří rozlišovaných statutů měly jen marginální podíl).

Podíl doktorandů na publikovaných člancích ve srovnání s pedagogickými pracovníky tak byl – ve srovnání se standardními mezinárodními časopisy oboru – poměrně velký. Tuto skutečnost lze interpretovat dvojím způsobem, přičemž ale přesnější výběr mezi oběma interpretacemi zde nemůžeme učinit kvůli nedostatku dalších dat, jež bychom k tomuto výběru potřebovali. Jedna možnost je, že doktorandi využívali MV jako platformu pro svá první publikování předtím, než začali svoje výstupy nabízet mezinárodním časopisům. Naopak akademičtí pracovníci mohli dávat přednost publikování v jiných časopisech nebo v jiných typech publikací. Druhá možná interpretace pak je, že v českém oboru mezinárodní vztahy v daném období doktorandi měli takto vysoký podíl na publikacích obecně.

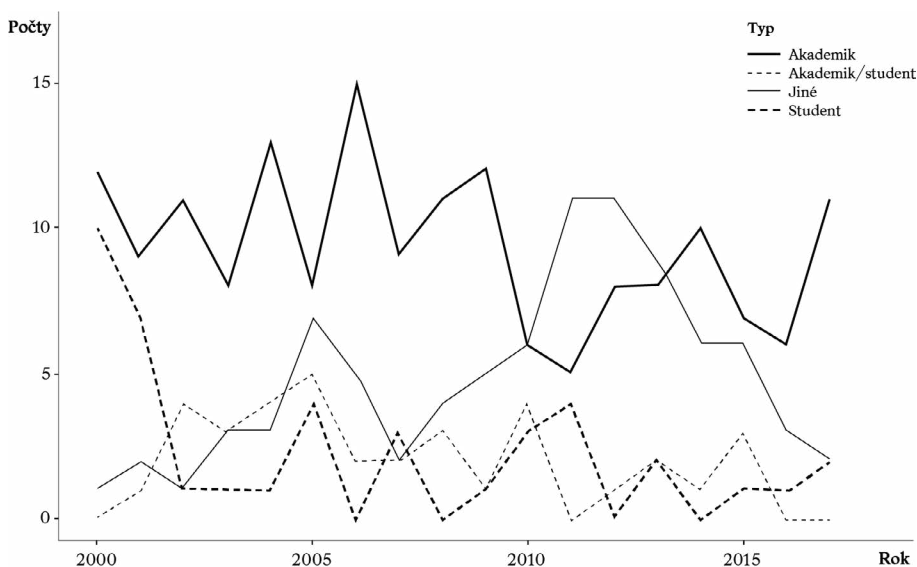
GRAF Č. 7: KATEGORIE AUTORŮ PUBLIKUJÍCÍCH V ČASOPISE PODLE PROFESNÍHO STATUTU

Časové trendy přinášejí zajímavé poznatky o jednotlivých kategoriích autorů (Graf č. 8). Počet publikujících akademických pracovníků se držel dlouhodobě na stabilní úrovni kolem zhruba 10 autorů ročně. Zaznamenal ale dva negativní propady v letech 2010–2011 a 2015–2016. Počet publikujících studentů působících současně jako akademičtí pracovníci rostl do roku 2005, ale od té doby již jen stagnoval. Počet přispěvatelů z řad studentů, kteří akademickými pracovníky nebyli, nejprve rostl do roku 2005 a poté několik let stagnoval. V roce 2011 se vydal ke strmému vzestupu, na kterém se udržel dva roky, a poté se opět propadl. Po roce 2010 byl poměr akademických pracovníků a doktorandů mezi autory časopisu s určitými výkyvy v zásadě vyrovnaný. Počet autorů nepůsobících v akademické sféře se rychle propadl v letech 2000 a 2001, a nadále zůstal na minimální úrovni.

Některé z těchto skutečností se dají interpretovat poměrně snadno. Propad počtu autorů z neakademické sféry časově odpovídá zavedení standardního recenzního řízení. Narůst publikujících doktorandů po roce 2000 můžeme vysvětlit tím, že v této době se v ČR začínají rozvíjet doktorské programy oboru (KRATOCHVÍL 2016). Zastavení růstu počtu přispěvatelů z řad doktorandů působících současně v roli akademických pracovníků po roce 2005 by mohl odpovídat tomu, že v předchozích letech kvůli slabým personálním kapacitám univerzitních pracovišť bylo běžné, že doktorand při studiu již souběžně působil jako akademický pracovník. V dalších letech už to nemuselo být tak časté, protože personální kapacity se do určité míry naplnily (KOUBA – ČISÁŘ – NAVRÁTIL 2015). Objasnit se dá i strmý nárůst publikujících doktorandů v letech 2011–2013, a to sice zvyšujícími nároky na jejich publikování v rámci rozvíjejících se doktorských programů. Z hlediska předchozího výkladu je zajímavé propojit to, že tento nárůst časově odpovídá i strmému nárůstu teoreticky a metodologicky zakotvených textů ve stejném období. Co už ale je obtížné vysvětlit, je propad publikujících doktorandů po roce 2013. Z hlediska předchozího výkladu můžeme tento propad provázat s celkovým poklesem otištěných článků ve stejném období.

GRAF Č. 8: KATEGORIE AUTORŮ PUBLIKUJÍCÍCH V ČASOPISE PODLE PROFESNÍHO STATUTU – VÝVOJ V ČASE

V otázce země, ve které se nacházela akademická instituce autora, nepřekvapivě zcela výrazně dominovala ČR. Konkrétně 271 (89 %) autorů, kteří působili na akademických institucích, mělo afiliaci pouze k akademické instituci existující v ČR. Celkem 24 (8 %) autorů mělo afiliaci pouze k zahraniční instituci, a 10 (3 %) k institucím působícím v ČR i v zahraničí. Mezi autory zařazené do druhých dvou skupin patřili především pracovníci akademických institucí existujících na Slovensku nebo čeští doktorandi nebo postdoktorandi působící v zahraničí. Z oborového hlediska pak 250 (82 %) ze všech akademiků a studentů pracovalo nebo studovalo na výzkumných institucích nebo katedrách věnujících se primárně oborům mezinárodní vztahy, politologie nebo teritoriální studia. Naproti tomu 42 (14 %) z nich působil na institucích primárně orientovaných na jiné obory a 12 (4 %) na obou typech institucí. Z hlediska těchto charakteristik lze konstatovat, že v časopise dominantně publikovali autoři pocházející z českých akademických institucí věnujících se mezinárodním vztahům, politologii nebo teritoriálním studiím.

Pokud jde o zastoupení jednotlivých akademických institucí, prvotní rozbor obsahu časopisu naznačoval, že dominantní zastoupení měly čtyři instituce, konkrétně Masarykova univerzita (MU), ÚMV, Univerzita

Karlova (UK) a Vysoká škola ekonomická v Praze (VŠE). Následně provedená přesnější analýza odhalila, že z 68 % autorů, kteří měli statut akademika nebo studenta, mělo v době publikace svého článku nějakou pracovní vazbu alespoň na jednu z uvedených institucí. Lze tedy říci, že pracovníci uvedených čtyř institucí měli ve zkoumaném období více než dvoutřetinový podíl na textech otisknutých v časopisu. Celých 30 % autorů bylo v době publikace článku alespoň v jedné ze svých pracovních vazeb ve vztahu k UK. Stejný údaj pro další tři instituce vypadá následovně: ÚMV 19 %, MU 17 % a VŠE 10 %.

PŘECHODNÉ OBDOBÍ 2018–2022

Z důvodu relevance provedená analýza již nezahrnuje přechodné období posledních čtyř let, kdy časopis vycházel v češtině i angličtině. Především z hlediska rozboru autorských profilů by smíchání dlouhého období, kdy časopis vycházel pouze česky, a krátkého dvojjazyčného období, vedlo k nepříliš smysluplným zjištěním. Stejně tak bylo „přechodné období“ let 2018–2022 příliš krátké na to, aby bylo možné ho hlouběji analyzovat samostatně. Můžeme ale nicméně alespoň stručně porovnat, jak se časopis v uvedeném období vyvíjel ve srovnání s předchozím „dlouhým“ obdobím, které trvalo od roku 2000. Tematicky přechodné období svým charakterem do značné míry odpovídá předchozímu období. Jako nejpočetnější se opět jeví kategorie věnující se konkrétní státům a teritoriím, především střední a východní Evropě, ale také pestré směsici dalších států a teritorií nacházejících se v různých částech světa. Větší počet článků se také zabýval evropskou integrací a mezinárodní bezpečností. Z hlediska autorských profilů vydávání některých čísel v angličtině na jednu stranu umožnilo publikovat články určitého počtu zahraničních autorů, kteří by jinak v časopise nepublikovali. Přesto však i většina anglicky publikovaných textů pocházela od českých nebo slovenských autorů anebo od autorů, kteří měli vazbu na české nebo slovenské instituce.

ZÁVĚR

Předložená analýza obsahuje některá zjištění, která byla očekávatelná. Patří mezi ně to, že články vydané v časopise se do značné míry soustředily na oblasti, jež v daném období vnímala jako klíčové zahraničněpolitická koncepce země a jež současně odpovídaly i struktuře studijních programů

na českých univerzitách. Nikterak překvapivý není ani fakt, že dominantní podíl mezi autory měli akademici a studenti působící na akademických institucích v ČR v oborech mezinárodní vztahy, politologie nebo teritoriální studia. Některé z prezentovaných zjištění ale mohou být – především pro vnějšího pozorovatele časopisu – méně samozřejmá. Patří mezi ně např. to, že počet článků v časopise kolísal a že dlouhodobě téměř polovina článků nespádala do kategorie regulérního výzkumného článku, ale do kategorie konzultace. K méně zjevným obsahovým skutečnostem můžeme zařadit značný podíl teritoriálně zaměřených článků a spíše skokový nežli postupný nárůst počtu teoreticky a metodologicky zakotvených článků. Z hlediska autorů lze jako podstatnou a méně samozřejmou skutečnost uvést existenci dvou výrazných skupin autorů. Jednu z nich tvoří autoři, kteří v časopise publikovali jen jednou. Tito autoři představují zdaleka největší skupinu přispěvatelů. Do druhé skupiny pak patří autoři publikující v časopise třikrát a více. Ti tvoří poměrně malou, ale velmi výkonnou skupinu, protože se podíleli na zhruba třetině otištěných článků. Dále můžeme znovu zmínit vysoký podíl doktorandů mezi autory článků nebo vlnu publikujících doktorandů v letech 2010–2013, jež následně opadla.

Prezentovaná data svědčí o tom, že MV se v letech 2000–2017 jako druhé zásadní etapě jejich vývoje podařilo urazit velký kus cesty. Dále naznačují, že vedle zveřejňování zajímavých a důležitých poznatků o mezinárodních vztazích časopis plnil ještě dvě důležité funkce. První z nich bylo zvyšování povědomí o teoretickém a metodologicky zakotveném výzkumu ve stále se rodícím českém oboru. Za druhou funkci můžeme označit to, že časopis se zjevně stal důležitou publikační platformou českých doktorandů, kteří si v něm v řadě případů vyzkoušeli, jak funguje standardní recenzní řízení předtím, než se snažili své texty uplatnit v mezinárodních časopisech. V uvedeném období se časopisu naopak nepodařilo dosáhnout toho, aby mu své texty pravidelně nabízel větší počet seniorních akademických pracovníků.

Celkově lze konstatovat, že popsáný vývoj časopisu do značné míry odpovídá internacionalizačnímu paradigmatu, podle kterého se český obor mezinárodní vztahy v daném období snažil o internacionalizaci a konkrétně o přejímání mezinárodních a „západních“ vědeckých postupů (DRULÁK 2001; EBERLE ET AL. 2021; KRATOCHVÍL 2016). Svědčí o tom nárůst počtu textů, jež obsahovaly určitou teoretickou a metodologickou základnu a z formálního

hlediska tak odpovídaly standardu většiny mezinárodních časopisů. Stejně tak dokládá internacionalizační trend oboru to, že z výše uvedeného rozboru lze dovodit, že pro značnou část akademiků působících v oboru se z důvodu jejich vnitřní motivace a/nebo vnějšího tlaku postupně staly primární publikační platformou mezinárodní časopisy a možnost publikovat v MV využívali spíše okrajově. Velký podíl publikujících doktorandů pak dokládá rostoucí nároky a profesionalizaci doktorského studia. Do jaké míry internacionalizační snahy českého oboru uspěly nebo byly vhodné, nelze v rámci úzkého záběru zde provedené analýzy hodnotit. Aniž budeme hodnotit vhodnost internalizační strategie, můžeme říci, že naše zjištění její úspěch (tak, jak si ho strategie definovala) svým způsobem potvrzují. Jak posílení teoretické a metodologické stránky publikovaných textů, tak relativní nezáměr autorů o publikaci v časopise a snaha primárně publikovat v mezinárodních časopisech ukazují na to, že internacionalizace pokročila. Současně provedená obsahová analýza nenaznačuje, že by se časopis stal platformou pro alternativní teoretickou reflexi nebo empirický výzkum reflektující českou zkušenost nebo postavení českého oboru na „semi-periferii“ (DRULÁK 2009; RŮŽIČKA 2016).

Text bych rád zakončil osobním zamyšlením týkajícím se budoucího vývoje časopisu. Osobně očekávám, že úplný přechod časopisu do angličtiny by měl dlouhodobě zvýšit nabídku kvalitních rukopisů. Tento krok rozšiřuje potenciální okruh autorů a také zvyšuje motivaci českých autorů v časopise publikovat. O co mám naopak obavu, je další tematické zaměření časopisu. Při sestavování mezinárodně složené redakční rady padla ve značném počtu případů logicky volba na odborníky, kteří se věnují regionu střední a východní Evropy. Nezamýšlený a negativní důsledek tohoto kroku jsou návrhy těchto kolegů na to, aby se časopis transformoval na periodikum věnující se uvedenému regionu. Nicméně jednou z velkých kvalit časopisu v uplynulých desetiletích jeho vývoje bylo to, že se věnoval mezinárodním vztahům jako takovým, nikoliv pouze jednomu regionu. Za hlavní výzvu pro *Czech Journal of International Relations* do blízké budoucnosti tedy považuji to, aby neredukoval svůj tematický záběr na střední a východní Evropu, ale aby naopak zůstal tím, čím vždy byl a měl by nadále být, totiž časopisem o mezinárodních vztazích.

POZNÁMKY

- 1 V následujícím textu používám termín článek jako souhrnné označení pro statě a konzultace. Všechny údaje o počtech článků obsažené v textu zahrnují pouze statě a konzultace a netýkají se diskusí, recenzních esejů a příspěvků do dvou výše zmíněných zvláštních fór. Důvodem je to, že článek se zaměřuje na výstupy, ve kterých autoři primárně publikovali svůj vlastní výzkum.
- 2 Zdůrazněme, že není cílem tohoto textu hodnotit, zda byl tento stav správný.
- 3 Do této kategorie nicméně nebyly zařazeny přehledové teoretické texty.

ZDROJE

- B Barša, Pavel (2000): Meze suverenity – dekonstrukce moderní dichotomie národního společenství a mezinárodní anarchie. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 35, No. 3, s. 5–17.
- Baun, Michal J. – Marek, Dan (2001): Kandidátské země a institucionální reforma Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 36, No. 3, s. 5–23.
- Bilková, Veronika (2005): Jaderný a radiologický terorismus a mezinárodněprávní úprava ochrany proti němu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 40, No. 4, s. 95–119.
- Č Černý, Karel (2017): Diskurz egyptské Revoluce 25. ledna: Perspektiva facebookové generace. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 52, No. 4, s. 5–32.
- D Daniel, Jan (2014): Vládnutí nestátních ozbrojených aktérů v selhávajících státech: Případ Hizballáhu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 49, No. 2, s. 32–51.
- Ditrych, Ondřej (2006): Náhorní Karabach a řešení mezinárodních konfliktů podle realistické tradice. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 41, No. 4, s. 27–47.
- Došek, Jan (2012): Kvalitativní komparativní analýza zapojení evropských členů NATO do operací v Afghánistánu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 47, No. 2, s. 29–56.
- Drulák, Petr (2000): Evropská integrace a její šíření jako přenos institucí. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 35, No. 4, s. 5–16.
- Drulák, Petr (2001): Mezinárodní vztahy – časopis a disciplína. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 36, No. 1, s. 5–7.
- Drulák, Petr (2009): Přestaňme dohánět, začněme tvořit: Budoucnost českého oboru mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 44, No. 3, s. 95–109.
- Dvořák, Pavel – Pitrová, Markéta (2016): Vliv regionálních vlád na pozice států v Radě EU: Ústavně-právní perspektiva. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 51, No. 3, s. 27–51.
- E Eberle, Jakub – Smekal, Hubert – Ocelík, Petr – Krpec, Oldřich (2021): Political science in Central and Eastern Europe: integration with limited convergence in Czechia. *European Political Science*, Vol. 20, s. 183–203, <<https://doi.org/10.1057/s41304-020-00311-9>>.
- Eichler, Jan (2000): Evropská bezpečnost a stabilita po Kosovu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 35, No. 4, s. 17–28.
- F Fiala, Jaroslav (2011): Oficiální diskurz USA o revoluční Kubě. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 46, No. 2, s. 5–19.
- Fuxa, Jan (2013): Džihádistický diskurz teroristické propagandy na internetu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 48, No. 2, s. 5–26.
- G Georgiev, Jiří (2002): Historické souvislosti sovětské invaze do Afghánistánu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 37, No. 1, s. 58–72.
- Grmelová, Nicole (2014): Nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské unie jako porušení práva na spravedlivý proces. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 49, No. 4, s. 102–120.

- H Halas, Matúš (2011): Vznik kooperácie vo väzňovej dileme. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 46, No. 1, s. 36–50.
- Hoch, Tomáš – Khundadze, Tato (2017): Pravoslavné cirkve a transformace gruzínsko-abcházského konfliktu. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 52, No. 3, s. 7–22.
- Hönsch, Michal (2006): Globálna chudoba a hlavné príčiny jej pretrvávania. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 41, No. 2, s. 71–95.
- Horák, Slavomír (2005): Rusko v súčasnej Strední Asii – návrat alebo kontinuita? Prípád Tádžikistánu. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 40, No. 3, s. 93–111.
- Hynek, Nik (2009): Nevládní organizace v oblasti lidské bezpečnosti na pozadí (neo) liberálního řádu. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 44, No. 4, s. 9–34.
- J Jehlička, Petr (2000): Mezinárodní politika životního prostředí: Konflikt mezi integrálním ekosystémem a fragmentárním systémem států? *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 35, No. 3, s. 18–35.
- Jelen, Libor – Dostál, Petr (2017): Fantomové hranice – historické podmíněnosti politických a socioekonomických rozhraní současné Ukrajiny. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 52, No. 3, s. 70–89.
- K Kaleta, Ondřej (2017): Migrační režim EU v kontextu trvalého výjimečného stavu. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 52, No. 2, s. 57–74.
- Kalous, Miroslav (2010): Oficiální diskurz Íránu ve vztahu k izraelsko-palestinskému konfliktu. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 45, No. 2, s. 5–26.
- Karásek, Tomáš (2004): Budoucnost transatlantických bezpečnostních vztahů: čtyři scénáře. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 39, No. 2, s. 20–35.
- Karlas, Jan (2003): Globalizace, identita a evropská integrace – Evropa jako globální aktér. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 38, No. 1, s. 28–51.
- Karlas, Jan – Parizek, Michal (2016): Aktivita členských států WTO v Mechanismu přezkoumávání obchodní politiky. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 51, No. 22, s. 30–49.
- Komasová, Sarah (2016): Vliv diskurzu mezinárodních vztahů na rozhodování v experimentální interakci. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 51, No. 4, s. 5–27.
- Königová, Lucie (2004): Geneticky modifikované organizace? Twinning jako případ transnacionální interakce. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 39, No. 1, s. 7–26.
- Kouba, Karel – Císař, Ondřej – Navrátil, Jiří (2015): The Czech Political Science: A Slow March Towards Relevance?. <https://www.researchgate.net/publication/285055482_The_Czech_Political_Science_A_Slow_March_Towards_Relevance>.
- Kratochvíl, Petr (2006): Strukturální problémy české sociální vědy: O hybridním charakteru oboru mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 41, No. 1, s. 17–29.
- Kváča, Vladimír (2003): Politická nestabilita v Africe, 1960–2000. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 38, No. 4, s. 47–73.
- L Lauer, Maroš (2017): Aliančné správanie štátov v teórii rovnováhy moci. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 52, No. 1, s. 32–52.
- Lindner, Tomáš – Strnad, Michal (2006): Světová banka a vývoj jejích strategií v boji proti chudobě. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 41, No. 2, s. 120–142.
- M Mocek, Ondřej – Pitrová, Markéta (2014): Jmenovité hlasování v Evropském parlamentu. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 49, No. 4, s. 64–80.
- P Parizek, Michal (2014): Analýza mnohostranných vyjednávání ve Světové obchodní organizaci. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 49, No. 2, s. 5–31.
- Pezl, Karel (2000): Koncepce národní bezpečnosti Ruské federace a její vojenská doktrína. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 35, No. 2, s. 15–26.
- Plechanová, Běla (2006): Je rozhodovací procedura v Radě Evropské unie spravedlivá? Principy zastoupení a důsledky změn rozhodovací procedury navrhované ústavní smlouvou. *Mezinárodní vzťahy*, Vol. 41, No. 1, s. 5–22.

- Profant, Tomáš (2015): Konštrukcia Slovenska ako darcu a jej mocenské dopady. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 50, No. 2, s. 23–44.
- R Raneta, Leonid – Kunychka, Mykhaylo (2015): Pomáhá diplomacie zahraničnímu obchodu? Příklad Ukrajiny. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 50, No. 1, s. 2–25.
- Růžička, Jan (2016): Výzkum mezinárodních vztahů na semiperiferii: Úvahy k padesátému výročí časopisu *Mezinárodní vztahy*. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 41, No. 1, s. 30–40.
- Ř Řehák, Vilém (2011): Mediace jako nástroj řešení konfliktů. Příklad občanské války v Libérii. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 46, No. 3, s. 30–54.
- S Smekal, Hubert (2014): Pronikání lidských práv do agendy Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 49, No. 4, s. 81–101.
- Soukup, Ondřej (2000): Rusko po volbách. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 35, No. 2, s. 5–14.
- Souleimanov, Emil (2001): Íránská politika na jižním Kavkaze. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 36, No. 3, s. 59–71.
- Stojanov, Robert – Duží, Barbora (2013): Migrace jako adaptace na změnu klimatu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 48, No. 3, s. 9–31.
- Středa, Ladislav – Čudová, Libuše – Císařová, Viera (2000): Kontrola exportu – významný prvek nešíření zbraní hromadného ničení. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 35, No. 4, s. 41–61.
- Střítecký, Vít – Špelda, Petr (2017): Analýza aktivit elektronického džihádu v prostoru sociálních médií. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 52, No. 4, s. 33–47.
- Š Šedivý, Jiří (2001): Další rozšíření NATO: hledání nejlepšího ze špatných řešení? *Mezinárodní vztahy*, Vol. 36, No. 1, s. 8–28.
- Šedivý, Jiří (2002): Střet identit? USA a Evropa po 11. září. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 37, No. 4, s. 5–25.
- Šlosarčík, Ivo (2004): Přejichodná období jako nástroj flexibility při rozšiřování Evropské unie. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 39, No. 1, s. 50–69.
- Šmíd, Tomáš (2014): Organizovaný zločin a terorismus v postsovětském Čečensku. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 49, No. 3, s. 26–42.
- Štěpán, Jan (2001): Realistická alternativa? Spor o Kurily. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 36, No. 4, s. 39–55.
- Štěpánek, Přemysl (2012): Implementace a dodržování závazků mezinárodního režimu ochrany klimatu ve vybraných státech. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 47, No. 4, s. 28–47.
- T Tichý, Lukáš (2016): Ruský diskurz o energetických vztazích s EU v letech 2004–2014. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 51, No. 4, s. 28–52.
- Trávníčková, Zuzana – Knotková, Vladimíra (2013): Ochrana životního prostředí v Arktidě jako mezinárodní režim. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 48, No. 3, s. 62–80.

NOTE

This work was supported by the Cooperatio Program, research area Political science.

AUTHOR BIOGRAPHY

Doc. PhDr. Jan Karlas, M.A., PhD (1978) is Head of the Department of International Relations, Institute of Political Studies, Faculty of Social Sciences (FSV), Charles University (UK). He studied International Relations at the FSV UK and International Relations and European Studies at the Central European University in Budapest. Between 2003 and 2009, he was a research fellow at the Institute of International Relations in Prague. He specializes in international institutions.